

ערכוב מחשבת אחרת, אך קשה מאד, ומצאתי עצת בזה לחקל מעט על המתלמד, ובל"ג נתחיל לאט לאט, ונקוה שבעזרתו ית' נמצא תועלת גדולה ונצא לצעוד חלאת. וידע כבוד תורתו כי עדיין אינני בקו הבריאות, ואני צריך לשמירת רבה, וטרדה לא תבא באהלי, זעכ"ז אכבד עלי יותר מתראוי בעסק הד"מ, אשר מכל הצדדים מכפנים ומכחול יסתעף הרבה טרדות, להשיב לכל אחד לפי דבריו, ושאר המכתבים המצטרפים לחזק הענין. בין כך נתחיל מעט בל"ג להתלמד בזה שלא לערב ענין בענין אף במחשבה, ובפרט בעת התורה והתפלה, וכדאי ללמוד בכ"י סי' כ"ט מאורחות חיים: דע וכו' ודבוריך במאזני צדק תשקול וכו', וזה החיפוף מערכוביא. וקשה לי עתה לחאריך ואקוה לעוד חזון.

אהבו מברכו בדעלחה

מחלך שמת הש"ס לסוף תכונתם. וזה שאמרו בש"ס הוי מרהיט שמעתתא, פי', רהיטת ומהלך צורת ההלכה. ולזה כונתי כי מוסר מועיל ללמוד. ומה שכתבתי לדוגמא מכבודות, הוא רק משל בעלמא שיבין מי שאין לו יכולת להתבונן במה שכתבתי פה בהמאמר.

ויש עוד ענין ג', מה שחכמת המוסר מפשטת הצורה להבין דרכי היושר, ולהבין כחות הנפש וכחות השכל איך שיכול השכל למעות מחמת כחות הנפש. וע"ז יועיל הרבה למוד ספר חו"ה, ויועיל הרבה העצה שכתב הרא"ש ז"ל — להתרגל שידע מה הוא מדבר, פי' שלא יהיה האדם מהחוללים היינו מערכוביא שדעו-תיהם אינם במנוחה, אלא להתחקות לתוכן הענין בין במילי דעלמא ובין במילי דשמיא, בין בתפלה ובין בתורה. ולהתרגל לזה יועיל להתלמיד תמיד בתורתו ותפלתו לדעת מה הוא מדבר בלי

פה

ענין העצה

אולי נתפעלת רק מחמת שידעת שמפי יצא. והנה השגתי אתמול ההעתקה ממכתבך בכ"י, וראיתי ממש ההיפוך, אילו מצאתי בשוק דברים כאלה הייתי דן כי מפי נאון יצאו דברים כאלה, והייתי מתפעל הרבה יותר מאשר ידעתי כי מפי קם ערך בתורה וסודות כמוני יצאו, ואם כי אתפעל הרבה, אבל עוד יותר הייתי מתפעל אם בשוק מצאתים. והנה כבר ידעת כי ביום אחרא ישתכח מעם

בעש"ק העבר הריצותי דברי לפניך, דברים נעימים, נעימות שבנעימות, היינו עם בקרת המחיה בעלית, כמבואר במאמר לא"י... היקר מפז, וכמבואר במכ' חבוט חבוט דמבא למילפא אוריתא. ויש לי הערה רבה בפרשת עקב בענין זה, רשמתי למען תזכרנו אי' כשתבא לפה לתצלחה.

והנה מה שכ' שבחנת אם היית מוצא הדברים בשוק איך היית מתפעל,

נעשה בפשטות גמורה היינו שלוקח בפיו ואוכל או לובש וכדומה לזה. וכן באומנות והמצאות חדשות בעולם כמו המאשינען וחומי הברזל המושכים, הכל, התחכמותם בהכנה, והעיקר התכליתי היינו ההנאה מהם הוא בפשטות מאוד — יושב בעגלה של באהן ונוסע, ודופק על כלי חומי ברזל ומושך. — ומה ראייה להתבאר במאמר „שימושה של תורה“.

וב"כ ראינו בחכמה, אחרי כל ההת-חכמת והצעת הענינים, נעשה פשטות כמושכלות ראשונות. — ומה ג"כ ראייה להתבאר — והנה ברפואות הנפש ג"כ כנ"ל, כל ההתחכמות הוא רק למצא העצה, אבל עצם העצה, היינו העיקר התכליתי, הוא נעשה בפשטות גמורה ככל הנ"ל. והנה העצה אשר יש לנו, והקדמנו הקדמות עליה, ההתחכמות הוא רק על המצאת העצה, וכפי מה שנתבאר מעט מזה במכתב... ובמאמר „פסקי בעלי בתים“, אבל עצם העצה צריך להיות בפשטות מאוד — רק ליקח כפקודת הרופא חולים אשר תהלה לו שהורנו רפואה, ואין לנו רק ליקח בפשטות. והנה קרבו ימי הכנה על כל חיי האדם ארוכים לעד ולעולמי עולמים סלה, הם ימים נוראים המשמשין ובאין, ואמרנו נקרב אל חד"ש את העצה, מראשית בקלות ובקוצר, כמו עד אחר יותכ"פ הבע"ל בלא נדר, ואם יעזרנו רחמי ית' ויעשה פרי, נתחקק על ימים יבאו עוד, ואולי להתרחיבת ולסלמה ולרוממה. ותאמת לא אכחד, כי זאת, אין רצוני למסור רק לאנשים אשר אין דרכם להפעות עצמם, ואם יקחו בידם ענין, יעשו בפועל ולא בכח לבד, ואין כחם אלא בפה, כאשר

הדברים בע"פ, והנה כאשר בא לידי אתמול ההעתקה ולא כ"י הי' נדמה לי לפי שעה כנ"ל, ומה פשוט עתה דברי תד"א, חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אברהם יצחק ויעקב. אשתומם מן הפשטות וגם מן כוונתם ו"ל בשפוני ממוני, דברים דרך העברה, קדוש התלמוד הוא. ותהלה כי אתמול נתגלה לי ג"כ כוונה בדו"ל, מצינו שדברה תורה בדרך גוזמא, וגם בגמ' עירובין ב': איתא דנקט ברייתא גוזמא, ותמיד אני מצטער ע"ז, הא גופא קשיא למה? ותהלה כי מצאתי כוונה פשוטה בזה להפליא להועיל, רשמתי זאת למען תזכרנו.

הנה מכלל עניני העולם מצאנו, כי עפ"י רוב כל החכמות וההשתדלויות שמתחכמים ומשתדלים החכמים והסוחרים וממציאי החדשות בעולם הוא רק על ההכנה למעשה, אבל עיקר המעשה נעשה בפשטות בלי שום התחכמות. כדומה חכמת הרפואות הוא רק להתחכם לעמוד על סבת המחלה, ומהות המחלה מה זאת, ולדעת טבעי הסמים, ואיך יתאמו לעומת המחלה, והרכבתם במדה ובמשקל ופלא צדק וטבעי האברים וכדומה לזה, אבל אחר ההתחכמות, העיקר התכליתי שעליה סובב הולך כל מרבית היגיעות וההת-חכמות דור אחר דור, יסובבו כולנה על רפואת החולה שיתרפא מחלי, וע"ז כדאי כל ההשתדלות אשר מחול ירביון. והנה הרפואה נעשה בפשטות מאוד, היינו שהחולה לוקח הרפואה כפקודת הרופא אחר הרכבתם. וכן במסחר, כל תחת-חכמות רק על חכמה, איך לכלכל רוח המסחר להרכות הון למען יתענג בהם כחפצו, והנה עצם התענוג שהוא התכליתי

„וכן בברכת המזון, ובלא קנס.
„וכן ישתדל בכל התפלה כנ"ל, ויחיה
לו התפלה כלוח מפתח לכמה רעיונות.
ואקוה שיהיה מכל זה רב התועלת בע"ה.
„וכן לקרות בכל יום עד יוהכ"פ בל"ג
את הקבלה, ולחפש בל"ג לקיים ממנה
איש איש לפי ערכו, ואם יחסר חקריאח
יתן קנס מועט.

„וכן לחדש לימוד ספר תומר דבורה
בל"ג בכל יום עד יוהכ"פ, בקנס מועט,
ואחר יוהכ"פ בלא קנס.

„ויש להפריש מעט מעות ע"ז כמו
על כל ההוצאה. ואקוה שיהיה לנו בזכות
הרבים תועלת רב. וכל אחד יכתוב לי
פעם אחד בשני שבועות עד יוהכ"פ —
אם ישמור זאת, והקנס ישלח לידי חקא.
מכברות הכתיבה קצרותי, יזכני ועוד
חזון.

עש"ק פ' כי תבא י' אלול, האהוב
והנחמד באותות השמים, כמ"ש
הרמב"ן ז"ל כי מזלו מזל בתולה, להורות
על האהבה לכנסת ישראל, ובחר להם
החדש הזה להכין לבם לאביהם שבשמים
להוסיף אהבה על אהבתם בהתקרבתם
אליו ית', ויהיו נקיים וטהורים להעביר
פשעם וחטאתם ביום הנורא, יוהכ"פ
הבע"ל, ונזכה לחיות מסוגלים להקרא
בשם הכנסיה הק', אכ"ר.

והנה מצינו במור ריש ה' ר"ה בשם
המדרש, בא וראה אומה זו שיודעת
אופיו של אלקיו, פי' מנהגיו, בנהג
שבעולם אדם יש לו דין לובש שחורים
ומתעטף שחורים שאינו יודע האין דינו
יוצא, אבל ישראל לובשים לבנים ומת-

עכחנו לדעת כמה מהד"ש כזה דרכם
להמעות עצמם בפיו ובשפתיו ולבם רחק,
וכדאי להודיעם את דעתנו בזה, וזולת
אם ינחמו מדרכם ויקבלו על עצמם קנס
נכון בנדר אם יעברו, ואם נבחין את
דרכם אחרי התחברם לקבלת העצה. ע"כ
תודיעו לתד"מ. וזולת לאחדים שידעתי
אותם לטוב, להם נודיע בל"ג אפשר קודם
אלול הבע"ל לאחוז בזה בל"ג מראשית
ימי הכנה.

כבר ידעת את דכרינו על „כולו שב
במרוצתם כסוס שומף וגו'“, כנראה
אין זאת רק תוכחה לבני דורו, אבל
מבע האדם כך הוא, והנביא הוכיחם
על שלא שינו מבעם, כי רבו כמו רבו
המכשולים והפחיתות מוזאת המדה. וזנה
אם לראשונים כמלאכים הוכיח הנביא
כך, ומה גם לאחרונים, ומה עוד לנו.
אשר ע"כ נשים כל עמלנו ליסוד הזה
„להניח ממוצא“. ואם יתיה לנו כח
במחשבה, וכבר ידענו כי המחשבה היא
המנהלת כל אדם לעומתו אם לטוב אם
למוטב ח"ו, וא"כ כל התורה תלויה בזה.
אשר ע"כ חשכנו למכם עצה בזה.

והנה העצה היעוצה לזה היא עצה
הראש"ש ז"ל באורחות חיים ס' כ"ט
„דע וכו' ודברך במאזני צדק תשקול“,
ויחשוב על מה שידבר ומה שיעשה
לשקול קודם במאזני שכלו איך ידבר ואיך
יעשה. אך זה דבר קשה למיעוט ערכנו,
ע"כ אמרתי ננסה נא בתפלה:

„בג' ראשונות בל"ג בדוקא.
„וברכה ראשונה בקנס מועט, על ודאי
ולא על ספק, אם יחסר בודאי אף מלה
אחת שלא יחשוב מקודם מה שיוציא
מפיו ישלם קנס כל דהוא.

עטפים לבנים ומגלחים וחותרים צפרניהם ובמוחים שיצא דינם לאור. ולכאורה זה סותר המאמר התלמודי, „אמר ר' כרספדאי אר"י ג' ספרים נפתחים בר"ת אחד של צדיקים גמורים וכו'“, ואם הם במוחין מה הפחד?

אמנם הנראה, כי הנה מכואר בפ' ואתחנן „לא מרובכם סכל העמים חשק ח' בכם וגו' כי מאהבת ח' אתכם“, וכתב הרמב"ן ז"ל מעם האהבה, כי חנבחר לאוהב היודע לסבול את אוהבו בכל חבא עליו ממנו, וישראל ראויים לכך מכל עם כמו שאז"ל שלשה עוים הן ישראל באומות, ויעמדו בנסיונות או יהודי או צלוב ע"כ. היצא מדבריו כי תואר חכמיות הוא — התוקף והעוזת בדעתם, ויגבה לבם בדרכי ח', להיות עומד בדעתו ואינו נכנע לרצון תאוותיו ומדותיו אשר לרגליהם ימשך שכלו ודעתו לדכא תחת

רגלי העולם הפתאים והסכלים. וכלל זה מה שאנו אומרים תמיד להיות בר-סמכא, כל"ס אתה יודע מזה. וכן להיות מסודר ג"כ בכלל הזה. וזהו תואר חכמיות האהובה אליו ית', וקבע עבודה בזה החודש בשמים מזל בתולה.

ועפ"י נזכר לומר כי יש ב' דינים ומלכוד דין היתיד יש דין חכמיות בכלל, והיא במוחה שתצא דינה לאור, כי יסודות האלו תכונתם לאביהם שבשמים, ואם ממו מה, כענין שבע יפול צדיק וקם, פי' מקומם עצמו מן הנפילה ויתקרב לאביו שבשמים. ומעתה יש לנו להכין באלה המדות למען נזכה להחשב בכלל חכמיות, ועוד לחפש להיות רבים צריכים לו, אם בגופו אם בנפשו שיתקדש ש"ש ע"י ונמצא כי חכמיות צריכה לו ובכללל הוא. ומה טוב בזה להתחבר אל הד"ט, וחד"ט צריכים לו. וכל המוסף מוסיפין לו ברכה.

פו

ענין תוכחה

יִקְרָתְךָ הגיעני לנכון לשמחת לבבי כי אתה מודה על האמת ואוהב התוכחה, וחלק טוב בחרת לך בזה, כי ז"ל הגמ' (תמיד כה). רבי אומר איוו היא דרך ישרת שיבור לו האדם יאהב את התוכחות שכל זמן שתוכחות בעולם נחת רוח באה לעולם טובה וברכה באין לעולם ורעה מסתלקת מן העולם, ואין עיכוב לפניו מה שאחרים מעכבין, כי מצדו כאלו כבר באה, ומקבל שכר על כל זה כאלו כבר באה לעולם מחמתו. וזה רעיון נפלא נשגב מאד, כדאים חזכרים האלו, — אף למי שאין טבעו נוטה לזה כלל, והוא שונא תוכחות, — להכות שורש בלבו

אתה מודה על האמת ואוהב התוכחה, וחלק טוב בחרת לך בזה, כי ז"ל הגמ' (תמיד כה). רבי אומר איוו היא דרך ישרת שיבור לו האדם יאהב את התוכחות שכל זמן שתוכחות בעולם נחת רוח באה לעולם טובה וברכה באין לעולם ורעה מסתלקת מן העולם שנאמר ולמוכיחים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב. וחנה לא התנה רבי תנאי שיבורו אנשים